

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Мета роботи полягає у визначенні психолого-педагогічних умов формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів.

Невизначеність і динамізм пронизують всі сфери людського буття і проявляються на всіх рівнях: глобальному, регіональному, соціальному, індивідуальному. В Україні в освітній сфері відбуваються інтеграційні процеси і ці зміни визначають вимоги до підготовки сучасного фахівця здатного діяти в умовах сьогодення. Тому формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів є нагальною проблемою сучасної професійної підготовки на сучасних теоретико-методологічних засадах.

Професія психолога є особливим видом діяльності, який, крім знань, вимагає певних особистісних якостей, особливої структури світогляду. Стійкість психолога до дії фактора невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища, являється одним з основних професійно – важливих якостей психолога. Низький рівень толерантності до невизначеності проявляється в зростанні тривожності і внутрішньої напруги, емоційним дискомфортом, що може призводити до дезорганізації діяльності психолога. Сформованість у психолога толерантності до невизначеності надає можливість приймати конфлікт і напругу, що виникають в ситуаціях подвійності, протистояти протиріччю інформації, приймати невідоме і почувати себе комфортно перед невизначеністю. Тому, разом з теоретичними знаннями і професійними вміннями, які є фундаментом будь-якої професії, важливим є формування позитивного відношення до невизначеності, як фундаментальної складової сучасного світу.

Толерантність до невизначеності – це комплексне поняття, яке об'єднує концепції толерантності і невизначеності та включає в себе ряд аспектів: здібність приймати рішення і роздуми над проблемою, навіть коли невідомі всі факти і можливі наслідки; соціально-психологічна установка з афективним, когнітивним і поведінковим компонентами; вміння працювати в умовах нехватки інформації, або її подвійності; здібність людини відчувати позитивні емоції в нових, неструктурованих, неоднозначних ситуаціях, сприймаючи їх не як загрозові, а як такі, що містять виклик. Таким чином, толерантність до невизначеності розглядається комплексно – і як тенденція сприйняття, і як когнітивна характеристика особистості, і як реакція на невизначеність [4].

Передумовами формування толерантності до невизначеності є властивості нервової системи, особливості особистості і специфіка суб'єктивного індивідуального досвіду. В особистості для розвитку толерантності до невизначеності передбачається формувати чотири основні компоненти: 1) психологічну стійкість; 2) систему позитивних установок; 3) комплекс індивідуальних якостей; 4) систему особових і групових цінностей і на їх розвиток і формування будуть спрямовані психологічні технології.

Уважаємо, що формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів повинно базуватися на принципах гуманізму (від лат. *humanitas* — людяність) - світогляд, у центрі якого знаходиться ідея людини як найвищої цінності; гуманістичного виховання - безперервного загального розвитку, культуровідповідності, системності, природо відповідності, включення особистості в діяльність, індивідуально-

особистісного виховання, полісуб'єктності (діалогічності), ціннісно-сислової спрямованості, індивідуально-творчого підходу, наступності та безперервності [2]. Орієнтація на дані принципи зумовлюється гуманістичною спрямованістю діяльності психолога і входить в склад професійно важливих якостей.

Толерувати невизначеність неможливо в чітко структурованому і визначеному учбовому просторі [9]. Тому, серед сучасних підходів до підготовки фахівців, що вирізняються достатньою різноманітністю, з метою створення психолого-педагогічних умов формування толерантності до невизначеності було обрано сукупність методологічних підходів: *гуманістичний, системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, екофасилітативний (включає в себе профіцитарний підхід), контекстний*. Хочемо зазначити, що кожен вище зазначений підхід у методологічній основі формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів відіграє свою роль. *Гуманістичний підхід*, базуючись на принципах поваги до гідності та розуму людини, праві на самостійність у прийнятті рішень, праві на щастя та вільний вияв природних почуттів і здібностей, сприятиме толерантному ставленню до інших людей, їх поглядів, думок, що створить умови для формування позитивного ставлення до неоднозначних ситуацій. Сутність *системного підходу* полягає в тому, що об'єкт вивчають як цілісну множину елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто як систему [6]. *Особистісно-орієнтований підхід* – це методологічна орієнтація в педагогічній діяльності, що дає можливість за допомогою опори на систему взаємопов'язаних понять, ідей і способів забезпечити та підтримати процеси самопізнання, самопобудови та самореалізації особистості, розвиток її неповторної індивідуальності [7, с. 138]. Врахування в навчальному процесі індивідуальних особливостей, інтересів та потреб майбутніх психологів забезпечить розвиток індивідуальної саморегуляції, впевненість в своїй силі вирішувати різноманітні життєві та професійні задачі, що створить умови для формування саморегуляції в невизначених ситуаціях. *Діяльнісний підхід* розглядає особистість як суб'єкт діяльності яка сама формується в діяльності та спілкуванні з іншими людьми і визначає характер цієї діяльності та спілкування. З погляду психології, зміст освіти засвоюється не шляхом передачі інформації людині, а в процесі її власної активної, спрямованої діяльності [3]. *Екофасилітативний підхід*, розроблений Лушиним П.В. [5,9], що застосовується як в педагогічному так і в консультативному або психотерапевтичному просторі, заснований на принципах гуманізму та екологічності (в профіцитарній логіці). Екофасилітація - це процес управління відкритою динамічною системою особистості з метою підтримання її в стані саморозвитку. Екофасилітатор як педагог і як консультант або психотерапевт сприяє / фасилітативно супроводжує процес відповідно динаміці і характеру учбової або особистісної саморегуляції в умовах утруднення, переходу, коли наявних засобів для оволодіння новим недостатньо [9, с.9]. Сутність екологічної (профіцитарної) позиції педагога / психолога полягає в упевненості в тому, що студент або клієнт володіє достатніми можливостями реагування на ситуації. В монографії Лушина П.В. [5, с.66] високий рівень невизначеності характеризує перехідну систему (перехід на новий виток розвитку) і екопсихологічна фасилітація виступає важливою умовою реалізації даного переходу. Таким чином, застосування екофасилітативного підходу надає можливість створення психолого-педагогічних умов для формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів. *Контекстний підхід* характеризується активним навчанням із застосуванням професійного контексту, що насичує навчальний процес елементами професійної діяльності [1,3]. Відповідно до контекстного підходу, застосовуючи реальні професійні завдання, з метою їх вирішення, майбутні психологи, стикаються з невизначеністю (коли певний час невідомі всі факти). За таких умов контекстний підхід виступає в якості передумови для виникнення толерантного відношення до невизначеності у майбутньому.

Обрані методологічні підходи і принципи ми означили як психолого-педагогічні умови формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів, використання яких забезпечить ефективність в професійній діяльності у майбутньому.

Таким чином, визначено методологічні підходи та принципи, що складають психолого-педагогічні умови формування толерантності до невизначеності у майбутніх психологів. Серед них: гуманістичний, системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, екофасилітативний, контекстний. Названі методологічні підходи і принципи не суперечать один одному, а навпаки, взаємодоповнюють, що забезпечує найбільш ефективне формування толерантності до невизначеності.

Список літератури.

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 204 с.
2. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи / С.С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
3. Грицай Н. Сучасні підходи до методичної підготовки майбутніх учителів біології /Н. Грицай [електронний ресурс]: Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2013/visnuk_49.pdf
4. Луковицкая Е.Г. Социально-психологическое значение толерантности к неопределенности: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.психол.наук:спец. 19.00.05 «Социальная психология; психология социальной работы» / Е.Г. Луковицкая. - С.-Пб., 1998. – Режим доступа: <http://a.uditium.ru>
5. Лушин П.В. Экологическая помощь в переходной период: экофасилитация [Текст]: Монография / Лушин П.В. – Киев, 2013. – 296 с. – (Серия «Живая книга»; Т.2).
6. Новиков А. М. Методология: словарь системы основных понятий / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М. : Либроком, 2013. – 208 с.
7. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.
8. Татур Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования / Ю. Г. Татур. – М. : Университетская книга; Логос. – 256 с.
9. Экофасилитация: самоучитель для взрослых [Текст] / [Гусев А.И., Догадов Я.А., Зернова Н.В., Крымлова Ю.М., Олифира С.А., Хилько С.А., Шевченко С.В. и др.]: под ред. П.В. Лушина, Я.В. Сухенко. – Киев, 2013. – 224 с. (Серия «Живая книга»; Т.3).